

Çiftlik Hayvanlarında Türlere Göre Üreme Özellikleri

Prof. Dr. Fatin CEDDEN

Koyunlarda Seksüel Döngü

- Ilıman iklim kuşağından köken alan koyunlar mevsime bağlı kızgınlık gösterirler.
- Günlerin kısaltmaya başlamasıyla ortaya çıkan fotoperiyodik uyarım kızgınlık döngüsünün ortaya çıkmasını sağlar. Aşım mevsimi adı verilen bu dönemde koyunlar gebe kalmadıkları takdirde arka arkaya kızgınlık döngüleri yaşarlar. Gebe kalırlarsa doğuma kadar kızgınlık göstermezler. Gebe kalmazlarsa aşım mevsiminin sonunda Anestrus a girerler.
- Ancak Merinos gibi bazı koyun ırkları yıl boyunca döngüsel aktivite gösterirler.

- Koyunlarda kızgınlık döngüsü 14-21 gün arasında ortalama 16-17 gün kadar sürer
- Proestrus: 2 gün
- Östrus: 30-36 saat
- Metöstrus: 2 gün
- Diöstrus: 11 gün
- Gebelik: 147 ± 5 gün

- Ovulasyon: Kızgınlık belirtilerinin görölmesinden 24-30 saat sonra
- En uygun tohumlama zamanı: Kızgınlığın ikinci yarısı

- Koç spermasının özellikleri:
- Hacim: 0,3-3 ml (1 ml)
- Spermatozoa sayısı: 1-6 (3) milyar/ml
- pH: 6,2-6,9
- Toplam spermatozoa: 3 milyar
- Gebe bırakabilecek asgari spermatozoa sayısı: 360 milyon/doz (vaginal yöntemle tohumlama)
- 80-100 milyon/doz (serviks girişine yapılan tohumlama)

Kızgınlıkların toplulaştırılması:

- Koç etkisi

-

PMSG

-

α

Progesteron +

Prostaglandin F2

Keçilerde Seksüel Döngü

- Koyunlarda olduğu gibi keçilerde de ılıman iklim kuşağından köken alan hayvanlarda mevsime bağlı kızgınlıklar görülür.
- Kızgınlık döngüsü : 17-23 gün (ortalama 21 gün)

- Proestrus: 2 gün
- Östrus: 18-36 (30 saat)
- Metöstrus: 2 gün
- Diöstrus: 16-17 gün
- Gebelik: 147 ± 5 gün
- Ovulasyon: Östrusun sonuna doğru
- En uygun tohumlama zamanı: östrusun başlamasından 24 saat sonra

Teke spermasının özellikleri:

- Hacim: 0,5-3 ml (0,9 ml)
- Spermatozoa sayısı: 0,5-5 (3) milyar/ml
- pH: 6,5-7
- Toplam spermatozoa: 2,7 milyar
- Gebe bırakabilecek asgari spermatozoa sayısı:
- 60-80 milyon/doz (serviks girişine yapılan tohumlama)

Kısrakta seksüel Döngü

- Mevsime bağı poliestrik hayvanlar grubundadırlar. Koyun ve keçilerden farklı olarak uzun günlere hassastırlar. Günlerin uzamasına bağı olarak Türkiye koşullarında ilkbaharda kızgınlık döngüsü görölür. Bazılarında tüm yıl boyunca ovaryum aktivitesi görölür ama folliküller ovulasyon yapacak konuma ulaşmazlar.

- Proestrus: 2 gün
- Östrus: 4-7 gün
- Metöstrus: 2 gün
- Diöstrus: 12-13 gün
- Gebelik: 336 ± 10 gün
- Tay kızgınlığı: Doğumdan 7-20 gün sonra

- **Kızgınlık tesbiti:** Dışarıdan farkedilmesi güçtür. Bu nedenle aygır kullanılmalıdır.
- **Kızgınlık belirtileri:**
 - Aygıra yaklaşma ve yaklaşmasına izin verme
 - Aygırın yaklaşması halinde kuyruğunu kaldırıp kenara çekme ve vulva üzerine yapıştırma
 - vulva dudaklarını açma, klitorisi gösterme, yumurta akı kıvamında akıntı

- **Ovulasyon zamanı:** Ovulasyon anında bu belirtiler çok belirgindir. Ovulasyondan 12-24 saat sonra ise bu belirtiler kaybolur. Düzenli olarak yapılan ovaryumların rektal yoldan palpasyonu ovulasyon zamanı hakkında bilgi verir. Ovulasyon olan noktada çukurluk oluşur.

- En uygun tohumlama zamanı: ovulasyondan 6 saat sonra
- Yumurtanın döllenemeye hazır hale geldiği dönem: Ovulasyondan 10-12 saat sonra
- Pratikte kızgınlık belirtilerinin görüldüğü dönemde 24-48 saat aralarla yapılan tohumlamalar başarı şansını artırır.

Ayır spermasının özellikleri:

- Hacim: 30-300 ml (60 ml)
- Spermatozoa sayısı: 0,05-0,3 (0,15) milyar/ml
- pH: 6,8-7,4
- Toplam spermatozoa: 9 milyar
- Gebe bırakabilecek asgari spermatozoa sayısı:
100 milyon

Tavşanlarda Seksüel Döngü:

- Damızlık çağı küçük ırklarda 5-6 ay, orta büyüklüktekilerde 7 ay iri ırklarda 9-12 ay
- Yabanıl tavşanlarda ilkbahar ve yaz aylarında üreme aktivitesi görülür. Evcil hayvanlarda ise bu süre uzamıştır.
- Kızgınlık davranışı belirgin değildir. Erkeğin dişinin kafesine götürülmesi gerekir. Çiftleşinceye kadar erkek dişiye izler. Kopulasyon 5-50 saniye gibi çok kısa sürer.

- Kızgınlık döngüsü süresi: 16-18 gün
- Östrus : çiftleşmeye kadar
- Ovulasyon tipi: uyarımlı
- Yumurtlama zamanı: Çiftleşmeden 10-12 saat sonra
- Gebelik süresi 30-32 gün
- Doğumda yavru sayısı: 6-9 gün
- Doğum sayısı: yılda 4-5 kez
- İlk doğum sonrası kızgınlık: Doğumdan hemen sonra
- Laktasyon süresi : 30 gün

Spermanın özellikleri:

- Hacim: 0,1-3 ml (0,5 ml)
- Spermatozoa sayısı: 0,1-1 (3) milyar/ml
- pH: 6,5-7
- Toplam spermatozoa: 150 milyon
- Yapay tohumalamada gebelik sağlayabilecek spermatozoa sayısı:
20 milyon